

Stanovisko č. 17 (2022)

Poradnej rady európskych prokurátorov pri Výbore ministrov Rady Európy

Úloha prokurátorov pri ochrane životného prostredia

I. Úvod: Účel a rozsah stanoviska

1. V súlade s mandátom, ktorý jej udelil Výbor ministrov, poradná rada Európskych prokurátorov (CCPE) sa rozhodla predložiť toto stanovisko k úlohe prokurátorov pri ochrane životného prostredia. CCPE si uvedomuje potrebu zlepšiť reakcie na trestné činy proti životnému prostrediu a súvisiace porušenia právnych predpisov a tým prispievať k stratégiám na ochranu životného prostredia, verejného zdravia a bezpečnosti a k dodržiavaniu práva jednotlivcov na čisté, zdravé a udržateľné životné prostredie.¹ Túto tému vybralo plenárne zasadnutie CCPE s cieľom zdôrazniť dôležitú úlohu, ktorú môžu a mali by zohrávať prokurátori pri ochrane životného prostredia, najmä pri presadzovaní spravodlivosti, plnení verejného záujmu, vytváraní účinného odrádzajúceho efektu prostredníctvom trestného stíhania a zvyšovaní dodržiavania práva.
2. Trestné činy proti životnému prostrediu a súvisiace porušenia právnych predpisov sú čoraz väčším zdrojom celosvetových obáv a sú naliehavou hrozbou pre jednotlivcov a spoločnosť. Často majú dlhodobé a nezvratné účinky, vrátane globálneho dosahu a vplyvu na súčasné aj budúce generácie, ktoré môžu ovplyvniť a zapojiť rôzne štáty a justičné systémy. Rovnako dôležité je, že takéto trestné činy by mohli oslabiť právny štát, dobrú správu vecí verejných a podnecovať geopolitické konflikty. V tejto súvislosti je zvýšená a trvalá pozornosť prokurátorov venovaná trestným činom proti životnému prostrediu a ich potieraniu nevyhnutná na posilnenie právneho štátu, na ktorom je založená správa v oblasti životného prostredia, a na stanovenie referenčných hodnôt a hodnôt v tejto súvislosti.
3. Globalizácia a posilnený cezhraničný obchod pri súčasnom zabezpečení finančných, hospodárskych, sociálnych a iných prínosov, súčasne otvorili dvere vyvíjajúcej sa trestnej činnosti, najmä trestným činom proti životnému prostrediu a súvisiacim porušeniam právnych predpisov. Trestné činy proti životnému prostrediu sa vo všeobecnosti považujú za jednu z najziskovejších foriem nadnárodnej trestnej činnosti. Takéto trestné činy sa často približujú k iným závažným trestným činom, ako je obchodovanie s ľuďmi a drogami, falšovanie, počítačová kriminalita a korupcia. Okrem toho, konania týkajúce sa trestných činov proti životnému prostrediu môžu byť často zložité, keďže tieto trestné činy môžu páchať rôzni aktéri, jednotlivci, spoločností a korporácií, skorumpovaných úradníkov, organizovaných zločineckých sietí alebo kombinácia všetkých týchto aktérov. To zase predstavuje osobitné výzvy pre prokurátorov, ktoré si vyžadujú nielen hĺbkové praktické znalosti, kapacity a spôsobilosti, ale aj inovatívne prístupy založené na spolupráci a silnú snahu riešiť výzvy a zmať trestné činy proti životnému prostrediu.
4. Toto stanovisko vychádza zo skúseností a prístupov prokurátorov v Rade členských štátov

1/ A/HRC/RES/48/13 – Rada OSN pre ľudské práva, rezolúcia 48/13 prijatá 8. októbra 2021, „Ľudské právo na čisté, zdravé a udržateľné životné prostredie“ a prijatie rezolúcie Valného zhromaždenia OSN 76/300 28. júla 2022, v ktorej sa takisto uznáva právo na čisté, zdravé a udržateľné životné prostredie ako ľudské právo, a vyzýva na zintenzívnenie úsilia o zabezpečenie takéhoto prostredia pre všetkých.

Európy, berúc do úvahy ich úlohu pri ochrane životného prostredia a ich právomoci, s náležitým ohľadom na rozmanitosť právnych systémov. V stanovisku sa zohľadňujú aj ďalšie významné rozdiely, ktoré majú vplyv na ich skúsenosti, konkrétne rozdiely v type trestných činov proti životnému prostrediu ktorým čelia, ich rôzne organizačné prístupy a to, že podľa vnútroštátneho práva možno trestné činy proti životnému prostrediu a porušenia právnych predpisov posudzovať a riešiť odlišne.

5. V stanovisku sa identifikuje a opisuje správanie, ktoré sa očakáva od prokurátorov v oblasti prevencie, odhaľovanie, vyšetrovanie a stíhanie trestných činov proti životnému prostrediu. Takéto trestné činy sú zvyčajne zložité, páchané sofistikovaným a dobre organizovaným spôsobom, majú tajnostkársky charakter a vyžadujú si multidisciplinárny prístup.
6. Cieľom stanoviska je slúžiť ako referenčný nástroj pre prokurátorov v boji proti trestným činom proti životnému prostrediu a ochrane životného prostredia.
7. V stanovisku sa berie na vedomie potreba pravidelne preskúmať existujúce právne nástroje a mechanizmy s cieľom: sankcionovať a naprávať trestné činy proti životnému prostrediu a súvisiace porušenia, či už prostredníctvom trestného, správneho alebo občianskeho práva, vo vzťahu k fyzickým aj právnickým osobám. Rozhodujúce je aj pravidelné preskúmanie prepojení medzi trestnými činmi proti životnému prostrediu a inými závažnými trestnými činmi, najmä organizovanou trestnou činnosťou a korupciou, ako aj trestnými činmi spáchanými v súvislosti s ozbrojenými konfliktmi prostredníctvom vojny a dostupnosť primeraných nástrojov a kanálov pre vnútroštátnu medziagentúrnu a medzinárodnú spoluprácu.
8. Členské štáty riešia trestné činy proti životnému prostrediu a súvisiace porušenia prostredníctvom trestných a správnych konaní a občianskeho práva. Trestné právo sa zvyčajne využíva v reakcii na závažnejšie porušenia, ktoré predstavujú vyšší stupeň nebezpečenstva a zodpovedajúcu vyššiu úroveň spoločenského nesúhlasu a odsúdenia. Hoci sa právne systémy a prístupy k podobným otázkam môžu v členských štátoch líšiť, ak ide o spoločnú hodnotu, akou je ochrana životného prostredia, spoločné ciele, požiadavky a riešenia možno napriek tomu identifikovať. Zapojenie prokuratúry má naďalej zásadný význam pre zvýšenie kvality uplatňovania práva, konzistentnosť a postavenie páchatel'ov pred súd.
9. Ochrana životného prostredia si vyžaduje holistický prístup a zapojenie zainteresovaných strán, zastupovanie súkromného aj verejného sektora vrátane sudcov, orgánov prokuratúry, polície a vyšetrovacích orgánov, inštitúcií poverených ochranou životného prostredia podľa vnútroštátnych právnych predpisov, dotknutých vládnych orgánov a agentúr, masmédií, mimovládnych organizácií a organizácií občianskej spoločnosti. Vzhľadom na to, že rozsah zapojenia prokuratúry do ochrany životného prostredia sa môže v jednotlivých členských štátoch líšiť a že v tejto oblasti môžu okrem prokurátorov zohrávať významnú úlohu aj iné orgány, toto stanovisko môže byť *mutatis mutandis užitočné aj pre* takéto orgány poverené ochranou životného prostredia podľa vnútroštátnych zákonov a iných právnych predpisov, ako aj pre všetkých zainteresovaných a relevantných aktérov.
10. V stanovisku sa uznáva význam Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP), ako aj príslušnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP). Bolo vypracované na základe odporúčania Výboru ministrov Rec(2000)19 o úlohe prokuratúry v systéme trestného súdnictva a odporúčania Výboru ministrov Rec(2012)11 o úlohe prokurátorov

mimo systému trestného súdництва. V stanovisku sa zohľadňujú aj iné právne nástroje Rady Európy, ako aj Európskej únie a iné medzinárodné právne nástroje.

11. CCPE vyjadruje hlbokú vďaku svojmu predsedovi Antoniovovi Vercherovi Noguerovi (Španielsko) za začatie diskusií v CCPE o úlohe prokurátorov pri ochrane životného prostredia, za prípravu pracovného dokumentu, ktorý slúžil ako základ pre tieto návrhy, a za jeho neustále úsilie počas celého procesu vedúceho k prijatiu týchto návrhov. CCPE by tiež chcela poďakovať pani Kateřine Weissovej (Česká republika), expertke CCPE, za jej produktívny príspevok k tomuto stanovisku.

II. Konceptia životného prostredia a právne nástroje na jeho ochranu

A. Konceptia životného prostredia

12. Je dôležité od začiatku identifikovať pojem „životné prostredie“ s cieľom lepšie pochopiť rozsah hodnôt, záujmov a tovaru, ktoré majú prokurátori a iné príslušné orgány chrániť v rámci ochrany životného prostredia, a jeho operatívne chápanie v kontexte tohto stanoviska.
13. Vzhľadom na sociálny význam a zásadný význam environmentálnych otázok rôzne právne nástroje na vnútroštátnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni obsahujú definície životného prostredia. V rámci širokého prístupu životné prostredie zahŕňa okolité vonkajšie podmienky, ktoré ovplyvňujú udržateľný rozvoj alebo rast ľudí, zvierat alebo rastlín a životné a pracovné podmienky ľudí. Životné prostredie patrí všetkým živým bytostiam, a preto je dôležité pre všetkých.
14. Životné prostredie zahŕňa prírodné zdroje abiotické aj biotické, ako sú vzduch, voda, pôda, fauna a flóra, a vzájomné pôsobenie medzi rovnakými faktormi; majetok, ktorý je súčasťou kultúrneho dedičstva; a charakteristické aspekty krajiny². Životné prostredie sa nevymedzuje ako abstrakcia, ale ako reprezentácia životného priestoru, kvality života a samotného zdravia ľudí vrátane generácií nenarodených³, čo je základným aspektom v rámci koncepcie trvalo udržateľného rozvoja.
15. Aby žiaden predmet, na ktorý by sa mal vzťahovať pojem „životné prostredie“, nezostal nechránený, členské štáty by mali v čo najväčšej miere uprednostňovať široký a komplexný prístup a zároveň vymedziť pojem „životné prostredie“ v súlade so súčasnými vnútroštátnymi a medzinárodnými právnymi rámcami v tejto oblasti.

B. Medzinárodné právne nástroje a právne nezáväznú normy na ochranu životného prostredia

16. Vzájomné pôsobenie medzi ľudskými právami a ochranou životného prostredia sa čoraz viac uznáva. Aj keď právo na zdravé životné prostredie ako také nie je ustanovené v EDLP, ESLP má napriek tomu určitú judikatúru týkajúcu sa životného prostredia, pretože sa predpokladalo, že škody spôsobené na životnom prostredí môžu ohroziť uplatňovanie

2/ V súlade s článkom 2 Dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené činnosťami nebezpečnými pre životné prostredie (Lugano, 21. júna 1993).

3/ Zákonnosť hrozby alebo použitia jadrových zbraní, poradné stanovisko Medzinárodného súdneho dvora (MSD) z 8. júla 1996, správy MSD (1996) 226, bod 29.

niektorých práv zaručených EDLP⁴. Prácu v tejto oblasti vykonávajú aj medzivládne orgány Rady Európy⁵. Okrem toho právo na zdravé životné prostredie zaručujú vnútroštátne právne predpisy väčšiny členských štátov, a to aj na ústavnej úrovni v niektorých z nich.

17. Spolu s rastúcimi a opakovanými obavami týkajúcimi sa ochrany životného prostredia boli na rôznych úrovniach prijaté mnohé právne nástroje. Niektoré nástroje prijaté Radou Európy úzko súvisia s ochranou určitých zložiek životného prostredia, zatiaľ čo iné sa týkajú činností, ktoré predstavujú nebezpečenstvo pre životné prostredie a kultúrne statky vrátane prístupu k príslušným informáciám.

18. Rada Európy prijala v posledných desaťročiach tieto dôležité nástroje:

- 1977: Rezolúcia Rady Európy (77) 28 o prínose trestného práva k ochrane životného prostredia
- 1979: Dohovor Rady Európy o zachovaní európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných biotopov - Bernský dohovor;
- 1993: Dohovor Rady Európy o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené aktivitami nebezpečnými pre životné prostredie;
- 1998: Dohovor Rady Európy o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva⁶
- 2000: Dohovor Rady Európy o krajine - Florentský dohovor;
- 2017: Dohovor Rady Európy z Nikózie o trestných činoch súvisiacich s kultúrnymi statkami.

19. Keďže viac ako polovica členských štátov Rady Európy je zároveň členmi Európskej únie (EÚ), CCPE by chcela zdôrazniť aj význam právnych predpisov EÚ, ako sú príslušné smernice EÚ na ochranu životného prostredia prostredníctvom trestného práva a iných právnych predpisov, pre ochranu životného prostredia.⁷

4/ Napríklad *Guerra a i./Taliansko*, č. 116/1996/735/932, 19. februára 1998 (závažné znečistenie životného prostredia môže ovplyvniť blahobyt jednotlivcov a zabrániť im v tom, aby využívali svoje domovy spôsobom, ktorý priaznivo ovplyvňuje ich súkromný a rodinný život); *López Ostra/Španielsko*, č. 16798/90, 9. decembra 1994 (neexistencia primeranej rovnováhy medzi záujmom na hospodárskom blahobyt mesta – záujmom mať zariadenie na spracovanie odpadu – a účinným využívaním práva žalobkyne na rešpektovanie jej obydľia a jej súkromného a rodinného života); *Fadeyeva/Rusko*, č. 55723/00, 9. júna 2005 (neexistencia spravodlivej rovnováhy medzi záujmami spoločnosti a účinným uplatňovaním práva žalobkyne na rešpektovanie jej obydľia a súkromného života); *Giacomelli/Taliansko*, č. 59909/00, 2. novembra 2006 (neexistencia spravodlivej rovnováhy medzi záujmom spoločnosti mať zariadenie na spracovanie toxického priemyselného odpadu a účinným využívaním práva žalobkyne na rešpektovanie jej obydľia a jej súkromného a rodinného života), *Táatar/Rumunsko*, č. 67021/01, 6. júla 2009 (nedostatočné posúdenie rizík, ktoré môže predstavovať činnosť spoločnosti prevádzkujúcej baňu, a prijatie vhodných opatrení na ochranu práv dotknutých osôb na rešpektovanie ich súkromného života a obydľia a všeobecnejšie ich práva na zdravé a chránené životné prostredie). Pozri aj príručku Riadiaceho výboru pre ľudské práva (CDDH) o ľudských právach a životnom prostredí (3. vydanie, február 2022).

5/ Riadiaci výbor pre ľudské práva (CDDH) vypracoval najmä odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o ľudských právach a ochrane životného prostredia, ktoré prijal Výbor ministrov 27. septembra 2022 a v ktorom vyzval členské štáty, aby aktívne zvažili uznanie práva na čisté, zdravé a udržateľné životné prostredie na vnútroštátnej úrovni.

6/ Treba poznamenať, že na plenárnom zasadnutí Európskeho výboru pre problémy kriminality (CDPC), ktoré sa konalo 14.-15. júna 2022, bola schválená štúdia uskutočniteľnosti o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva, v ktorej sa zdôrazňuje potreba a vhodnosť nového dohovoru Rady Európy, ktorý by nahradil Dohovor o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva z roku 1998.

7/ Napr. smernica 2008/99/ES, smernica 2005/33/ES, nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 zo 14. júna 2006 o preprave odpadu.

20. Niektoré medzinárodné zmluvy zaväzujú zmluvné štáty trestať v trestnom alebo správnom konaní určité konanie alebo nezákonnú činnosť⁸.

C. Právny rámec na ochranu životného prostredia na vnútroštátnej úrovni

21. Rozdiely v právnych systémoch a tradíciách členských štátov sa odzrkadľujú v spôsobe, akým navrhujú svoje právne predpisy na ochranu životného prostredia, a v spôsobe, akým zaobchádzajú s trestnými činmi proti životnému prostrediu a súvisiacimi porušeniami.

22. Zámerom tohto stanoviska nie je vyjadriť uprednostňovanie konkrétneho systému, ale skôr zdôrazniť riziko, že nedostatok alebo zhovievavosť vnútroštátnych právnych predpisov o ochrane životného prostredia, možné medzery v takýchto právnych predpisoch, nedostatok konkrétnych opatrení alebo nečinnosť môžu viesť k tomu, že páchatelia budú využívať územie štátu ako „bezpečné útočisko“.

23. Tieto dôvody môžu atrahovať trestné činy proti životnému prostrediu pre zločinecké skupiny a siete:

- relatívne nízka možnosť odhalenia buď z dôvodu deprivácie priorít v oblasti trestných činov proti životnému prostrediu a súvisiacich porušení zo strany príslušných orgánov alebo z dôvodu zhovievavosti alebo nedostatočnej harmonizácie vnútroštátnych právnych predpisov;
- technické nedostatky v právnych predpisoch, politikách a postupoch, ktoré bránia opatreniam na presadzovanie práva;
- chýbajúca alebo nedostatočná spolupráca relevantných príslušných orgánov na vnútroštátnej úrovni;
- slabá spôsobilosť alebo nedostatočná spolupráca so susednými a/alebo inými krajinami v oblasti trestné činy proti životnému prostrediu;
- povaha trestných činov proti životnému prostrediu s „nízkym rizikom a vysokou odmenou“.

24. S cieľom predchádzať trestným činom proti životnému prostrediu páchaným organizovanými zločineckými sieťami by členské štáty mali prijať potrebné opatrenia na vnútroštátnej úrovni, počnúc posilnením svojho právneho rámca, riešením právnych nedostatkov a zabezpečením jeho účinného vykonávania v praxi. Napríklad zavedenie zapojenia organizovanej trestnej činnosti alebo korupcie ako priťažujúcej okolnosti možno považovať za jeden z možných spôsobov posilnenia právnych predpisov.

25. Treba pripomenúť, že ochrana životného prostredia si vyžaduje holistický prístup a kvalita právnych predpisov predstavuje jeden z hlavných prvkov tohto prístupu. Vnútroštátne právne predpisy by mali byť navrhnuté tak, aby orgánom členských štátov umožňovali lepšie reagovať na výzvy, ktorým čelia v rámci ochrany životného prostredia, a držať krok s vývojom medzinárodných noriem, ktoré sa stávajú náročnejšími v dôsledku zhoršovania životného prostredia.

26. Na tento účel by vnútroštátne právne rámce relevantné z hľadiska ochrany životného prostredia mali podliehať pravidelnému preskúmaniu príslušnými orgánmi. To môže

8/ Napríklad Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín z roku 1973, Dohovor CITES.

znamenat' potrebu zmenit' alebo prijať nové právne predpisy vrátane stanovenia nových kategórií trestných činov s cieľom čo najlepšie riešiť najškodlivejšie nezákonné činnosti, primerane riešiť potreby ochrany životného prostredia a zohľadniť meniace sa a náročnejšie medzinárodné normy.

27. Prokuratúra by mala byť konzultovaná alebo priamo zapojená do procesov, v rámci ktorých sa navrhujú nové právne predpisy alebo pravidlá alebo vykonávajú právne reformy výkonné alebo legislatívne orgány.

III. Hlavné zásady týkajúce sa ochrany životného prostredia

28. Jednou z príslušných zásad je *všeobecná zásada predbežnej opatrnosti* zavedená Deklaráciou z Ria o životnom prostredí a rozvoji.⁹ Zohľadňuje sa v nej skutočnosť, že je často ťažké, ak nie nemožné, posúdiť presný vplyv ľudskej činnosti na životné prostredie a že niektoré činnosti môžu spôsobiť nenapraviteľnú škodu, a stanovuje sa, že v prípade hrozby vážnej alebo nenapraviteľnej škody by sa nedostatok úplnej vedeckej istoty nemal používať ako dôvod na odloženie nákladovo efektívnych opatrení na zabránenie zhoršovaniu životného prostredia.¹⁰

29. Zásada „*in dubio pro Natura*“ sa uplatňuje z preventívneho hľadiska. Preto v prípade pochybností o tom, či činnosť môže alebo nemôže byť škodlivá pre životné prostredie, by sa mala vyriešiť v prospech ochrany životného prostredia.

30. Ďalšou zásadou je *zásada zodpovednosti podnikov*. Ako už bolo zdôraznené, rastie trend zapájania právnických osôb do páchania útokov proti životnému prostrediu, čo si zase vyžaduje mechanizmy na vyvodenie zodpovednosti právnických osôb.

31. Prevažná väčšina členských štátov už zaviedla ustanovenia o zodpovednosti podnikov podľa trestného, správneho alebo občianskeho práva. Preto sa upúšťa od platnosti a dôveryhodnosti zásady „*societas delinquere non potest*“. V tejto súvislosti chce CCPE zdôrazniť, že bez ohľadu na prijatý prístup k trestným činom proti životnému prostrediu a súvisiacim porušeniam by zodpovednosť právnických osôb mala byť vždy stanovená zákonom.

32. Ďalšou uplatniteľnou zásadou je *zásada absolútnej zodpovednosti*, najmä pokiaľ ide o občianskoprávnu a správnu zodpovednosť. Každá osoba, ktorá vlastní nebezpečné látky alebo predmety, ktoré predstavujú potenciálne riziko pre ľudstvo, je zodpovedná za akúkoľvek spôsobenú škodu bez ohľadu na úmysel osoby spôsobiť takúto škodu.

33. Za zmienku stojí aj *zásada vymožitelných práv vzťahujúcich sa na prírodu*, ktorá vedie k úvahám o tom, či by príroda mala mať svoje vlastné práva v rozpore s koncepciou práv ľudí k prírode. Hoci táto zásada nebola jasne uvedená v judikatúre, ide o vyvíjajúcu sa zásadu.

9/ Zásada 15 Deklarácie z Ria o životnom prostredí a rozvoji, ktorá bola prijatá na konferencii Organizácie Spojených národov o životnom prostredí a rozvoji v Riu de Janeiro v Brazílii v roku 1992.

10/ Zásada predbežnej opatrnosti je jednou zo zásad, na ktorých je založená politika Únie v oblasti životného prostredia [pozri rozsudok Súdu prvého stupňa (tretia komora) z 11. septembra 2002]. Pfizer Animal Health SA/Rada Európskej únie) a postupne sa začlenila do právnych predpisov EÚ a vnútroštátnych právnych predpisov [v súlade s článkom 191 ods. 2 prvým pododsekom Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ)], ako aj do rôznych medzinárodných právnych nástrojov.

34. Mala by sa spomenúť aj zásada¹¹ „znečisťovateľ platí“, podľa ktorej je strana zodpovedná za znečistenie povinná platiť za škody spôsobené na životnom prostredí, a zásada *trvalo udržateľného rozvoja*.

35. *Zásada prevencie*, ktorá je všeobecnou zásadou v rôznych oblastiach práva, je dôležitá aj v súvislosti s trestnými činmi proti životnému prostrediu a súvisiacimi porušeniami právnych predpisov a je rovnako dôležitá ako postavenie páchatel'ov pred súd. Prevencia umožňuje zabrániť dlhodobým, nákladným a často nezvratným účinkom trestných činov proti životnému prostrediu a súvisiacich porušení, ktoré vedú k zjavným sociálnym a hospodárskym prínosom. Prevencia takisto znižuje dlhodobé náklady súvisiace so systémom trestného súdnictva a pracovné zaťaženie orgánov, ktoré sa zaoberajú takýmito porušeniami, vrátane prokuratúry.

IV. Trestné činy proti životnému prostrediu a sankcie

A. Trestné činy proti životnému prostrediu

36. Hoci je ťažké poznať presný rozsah nezákonných príjmov z trestných činov proti životnému prostrediu, z dostupných odhadov vyplýva, že trestné činy proti životnému prostrediu patria medzi najziskovejšie trestné činy na svete, pričom každý rok generujú príjmy z trestnej činnosti vo výške približne 110 až 281 miliárd USD,¹² ktoré sa každoročne zvyšujú o 5 – 7 %. Len nezákonný obchod s výrobkami z voľne žijúcich druhov predstavuje 7 – 23 miliárd USD.¹³ Trestné činy proti životnému prostrediu sú tak po pašovaní drog, falšovaní a obchodovaní s ľuďmi štvrtou najväčšou trestnou činnosťou na svete.

37. Ako už bolo uvedené, k trestným činom proti životnému prostrediu a súvisiacim porušeniam právnych predpisov môžu členské štáty pristupovať odlišne. Vzhľadom na vyvíjajúcu sa povahu a závažnosť porušení proti životnému prostrediu sa však trestné právo začalo v boji proti nim využívať častejšie.

38. Neexistuje všeobecne dohodnuté vymedzenie trestných činov proti životnému prostrediu. Mnohé právne nástroje vrátane Dohovoru Rady Európy o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva z roku 1998 obsahujú ustanovenia na stanovenie určitých trestných činov. Dohovor z roku 1998 bol prvým nadnárodným nástrojom, ktorý sa zaoberal trestnoprávnym zaobchádzaním so správaním, ktoré poškodzuje životné prostredie. Stanovilo sa v ňom, že porušenia predpisov v oblasti životného prostredia so závažnými následkami sa musia považovať za trestné činy podliehajúce primeraným sankciám, a zahŕňa zoznam trestných činov vrátane trestných činov úmyselnej povahy a trestných činov, ktoré sú len výsledkom nedbanlivosti. Podľa tohto nástroja musia sankcie zohľadňovať závažnosť týchto trestných činov. Musia byť k dispozícii minimálne tresty odňatia slobody a peňažné sankcie. Odporúča sa tiež zahrnúť obnovu životného prostredia buď ako sankciu, alebo ako občianskoprávnu zodpovednosť spojenú s porušením predpisov v oblasti životného prostredia.

39. Treba poznamenať, že ničivý vplyv trestných činov proti životnému prostrediu možno

11/ Zásada 16 Deklarácie z Ria o životnom prostredí a rozvoji, ktorú prijala Konferencia Organizácie Spojených národov o životnom prostredí a rozvoji v Riu de Janeiro v Brazílii v roku 1992.

12/ RHIPTO, INTERPOL a GI (2018), World Atlas of Illicit Flows (Svetový atlas nezákonných tokov).

13/ UNEP – posúdenie rýchlej reakcie Interpolu: nárast trestných činov proti životnému prostrediu (jún 2016).

klasifikovať rôzne, ako napríklad ekologický (strata biodiverzity a prirodzených biotopov, zhoršenie ekosystému), hospodárska strata legitímnych príjmov zo strany štátov a spravodlivých obchodných subjektov, nekalá hospodárska súťaž a sociálny vplyv (na zdravie jednotlivcov a nezamestnanosť vyvolaná nekalými podmienkami hospodárskej súťaže).

40. Na to, aby protiprávne konanie proti životnému prostrediu predstavovalo trestný čin, by malo byť prítomných niekoľko prvkov. Vyžaduje sa najmä určitá úroveň závažnosti a/alebo značné škody. Hoci sa tieto pojmy vo veľkej miere používajú na vnútroštátnej úrovni, v členských štátoch sa vykladajú odlišne. Niektoré jurisdikcie uprednostňujú priame prepojenie škody s finančným vplyvom protiprávneho konania s cieľom určiť, či konanie vedie k značnej škode alebo nie. V tomto prípade sa peňažné výhody páchatel'a a suma potrebná na nápravu škody použijú ako opatrenia na výpočet celkovej výšky škody.
41. Iné jurisdikcie spájajú škodu s ekologickým vplyvom protiprávneho konania na ten istý účel. V niektorých členských štátoch je na určenie podstatnej škody možné uplatňovať oba prístupy súčasne. Pritom sa zohľadňuje dĺžka trvania protiprávneho aktu, jeho zvratnosť a vplyv. Treba však poznamenať, že aj keď vplyv protiprávneho konania môže byť zvratný, ak si vyžaduje značné rozpočtové prostriedky, trvá dlho alebo je nezvrátený v dôsledku trvalého narušenia ekosystému, stále sa má klasifikovať ako akt spôsobujúci značnú škodu.¹⁴
42. Hoci CCPE neuprednostňuje žiadny z uvedených prístupov, chce v súvislosti so všeobecnými pojmami, ako sú „podstatná alebo značná škoda“, „zanedbateľný vplyv“ a „nezvratná škoda spôsobená životnému prostrediu“, zdôrazniť, že by sa malo poskytnúť ďalšie a presné objasnenie týchto pojmov s cieľom zachovať konzistentnosť vykonávania a neponechať neodôvodnený alebo neprijateľný priestor na ich diskrečný výklad v praxi.

B. Sankcie za trestné činy proti životnému prostrediu

43. Vzhľadom na skutočnosť, že členské štáty stanovujú trestné sankcie v súlade so svojimi vnútroštátnymi právnymi tradíciami a potrebami, CCPE nemá v úmysle odporúčať minimálne alebo maximálne sankcie ani odporúčať zavedenie určitých druhov sankcií. Chcel by však zdôrazniť, že sankcie uplatniteľné na fyzické aj právnické osoby v kontexte životného prostredia by mali byť účinné, primerané a odrádzajúce.
44. Aby bola sankcia účinná, výsledky získané jej uložením by mali zodpovedať jej cieľom. Pri posudzovaní účinnosti sankcie možno zohľadniť rozsah náhrady škody spôsobenej porušením, to, či sankcia slúžila ako odradenie potenciálnych páchatel'ov, a ďalšie možné prvky.
45. Primeranosť sankcie znamená jej úplný súlad s povahou, závažnosťou a okolnosťami porušenia. Na splnenie požiadavky proporcionality by mala byť k dispozícii široká škála rôznych možných sankcií, ktoré sa majú uplatňovať za porušenia rôznej povahy a závažnosti.
46. Odrádzajúce sankcie by mali odrádzať od porušovania a zabrániť jeho opakovaniu. Okrem toho by mali byť vykonateľné a mali by sa v plnej miere zaoberať údajným porušením.

14/ Pozri aj <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/irreversibility-of-environmental-damage>.

V tomto zmysle by mali existovať vhodné a prípadne jednoduché vykonávacie postupy.

47. S cieľom poskytnúť prokurátorom potrebný súbor nástrojov na ukládanie sankcií by sa v zákone mal stanoviť primeraný rozsah sankcií peňažnej aj nepeňažnej povahy uplatniteľných na trestné činy proti životnému prostrediu, ako aj možnosť nariadiť obnovu životného prostredia.

48. Vzhľadom na rozdiely vo vnútroštátnych právnych systémoch možno zdôrazniť okrem iných tieto najlepšie postupy v boji proti trestným činom proti životnému prostrediu:

- vypátranie, zmrazenie a konfiškácia majetku a/alebo príjmov a nástrojov trestných činov proti životnému prostrediu;
- využívanie pokút uložených páchatel'om za trestné činy proti životnému prostrediu vo verejnom záujme alebo v prospech ochrany a obnovy životného prostredia;
- zaviazanie páchatel'ov, aby prijali opatrenia na nápravu škôd na životnom prostredí a obnovu životného prostredia;
- držanie kroku so sofistikovanými páchatel'mi v oblasti životného prostredia „prepichnutím“ podnikového závoja, aby sa dostali k právne zodpovedným jednotlivcom, ktorí stoja za podnikateľským subjektom;
- uloženie pozastavenia alebo iných obmedzení týkajúcich sa činností páchatel'a.

49. S cieľom zabezpečiť účinný odrádzajúci účinok by sa peňažné sankcie uplatniteľné na trestné činy proti životnému prostrediu mali stanoviť s prihliadnutím na hospodársku situáciu páchatel'a. Takéto rušivé sankcie ako trest odňatia slobody sa môžu uplatniť v prípade závažných dôsledkov v dôsledku protiprávneho konania jednotlivca alebo skupiny jednotlivcov. Relevantné príslušné inštitúcie by mali mať v prípade potreby možnosť nariadiť nápravné opatrenia.

50. Prokuratúra a iní relevantní aktéri môžu vypracovať a šíriť usmernenia určené pre prokurátorov a iné zainteresované strany, ktorými sa rozlišuje medzi trestným činom proti životnému prostrediu a administratívnym porušením a ktorými sa riešia osobitosti vyšetrovania porušení predpisov v oblasti životného prostredia, zásady vynášania rozsudkov, príklady judikatúry a iné súvisiace otázky.

V. Úloha prokurátorov pri ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva

51. Ako sa zdôrazňuje v stanovisku CCPE č. 10 (2015),¹⁵ prokurátori zohrávajú zásadnú úlohu pri vyšetrovaní trestných činov. V závislosti od vnútroštátnych právnych predpisov môžu byť prokurátori poverení dohľadom nad vyšetrovaním vykonávaným inými orgánmi presadzovania práva, vedením vlastného vyšetrovania, ako aj účasťou na súdnych konaniach.

52. Bez ohľadu na to, v akom postavení a do akej miery sú zapojení do trestného konania, prokurátori by mali zabezpečiť, ak je to v ich právomoci, aby sa dôkladne viedlo vyšetrovanie trestných činov proti životnému prostrediu, aby sa identifikovali všetky ciele v

15/ Stanovisko CCPE č. 10 (2015) k úlohe prokurátorov pri vyšetrovaní trestných činov.

režanci zodpovednosti (fyzické a právnické osoby, páchatelia, spolupáchatelia a pomocníci) a aby zistili všetky prípady nezákonných činov a akékoľvek možné prepojenia s organizovanou a násilnou trestnou činnosťou a súvisiacimi trestnými činmi.

53. Prokurátori by sa mali usilovať zabezpečiť, aby boli pred súd postavení nielen priami páchatelia trestných činov proti životnému prostrediu, ale aj páchatelia konajúci v iných funkciách, ako sú iniciátori, podnecovatelia, pomocníci a tí, ktorí majú z týchto trestných činov prospech.

54. Ako už bolo uvedené, prokurátori by si mali byť vedomí súvislosti medzi trestnými činmi proti životnému prostrediu a organizovanou a násilnou trestnou činnosťou, korupciou,¹⁶ financovaním terorizmu alebo trestnými činmi spáchanými v súvislosti s ozbrojeným konfliktom prostredníctvom vojnových metód a prostriedkov. Mali by pochopiť, ako odhaľovať a vyšetrovať takéto trestné činy, a najmä pranie špinavých peňazí spojené s trestnými¹⁷ činmi proti životnému prostrediu.

55. Ako sa zdôrazňuje v stanovisku CCPE č. 11 (2016),¹⁸ špeciálne vyšetrovacie techniky, ako je elektronické sledovanie a tajné operácie, ktoré sa ukázali ako účinné nástroje na boj proti terorizmu a organizovanej trestnej činnosti, sa sprístupňujú prokuratúram aj v iných oblastiach, prinajmenšom v jurisdikciách, v ktorých majú prokurátori vyšetrovacie právomoci.

56. Je mimoriadne dôležité dať prokurátorom k dispozícii potrebné právne nástroje, ako je zmrazenie a zaistenie majetku a tajné vyšetrovacie techniky, s cieľom bojovať proti trestným činom proti životnému prostrediu. V závislosti od vnútroštátneho kontextu sa môže vyžadovať predchádzajúce súdne povolenie na uplatnenie osobitných vyšetrovacích techník na tento účel.

57. Je tiež dôležité určiť úroveň závažnosti¹⁹, ako aj rozsah škody spôsobenej trestným činom spáchaným na životnom prostredí. V mnohých jurisdikciách je pri rozhodovaní o tom, či by sa porušenie právnych predpisov v oblasti životného prostredia malo klasifikovať ako trestný čin alebo nie, rozhodujúca úroveň závažnosti a škody, ktorú spôsobilo. Treba mať na pamäti aj to, že vplyv porušenia právnych predpisov v oblasti životného prostredia môže nastať desaťročia po dátume, keď k nemu skutočne došlo, a jeho účinky môžu byť trvalé a dlhodobé.

58. S cieľom zabezpečiť dôkladnosť vyšetrovania v tejto súvislosti by prokurátori bez ohľadu na to, či ho vedú priamo alebo sú zodpovední za dohľad nad ním, mali vyhľadávať forenzné odborné znalosti a iných špecialistov a odborníkov. Môže to tak byť aj v prípade

16/ Existujú dôkazy, že ozbrojené skupiny a teroristické organizácie sa pri podpore a financovaní svojich operácií v rôznej miere spoliehajú na určité trestné činy proti životnému prostrediu. Pozri CTED Trends Alert, Obavy z používania výnosov z využívania prírodných zdrojov, obchodovania s nimi na účely financovania terorizmu (jún 2022).

17/ Nezákonná ťažba dreva, baníctvo, obchodovanie s odpadom a obchodovanie s voľne žijúcimi druhmi sa považovali za hlavné predikatívne trestné činy proti životnému prostrediu v súvislosti s práním špinavých peňazí, pozri správu Finančnej akčnej skupiny (FATF) o praní špinavých peňazí z trestnej činnosti proti životnému prostrediu (júl 2021) a správu FATF o praní špinavých peňazí a nezákonnom obchodovaní s voľne žijúcimi druhmi (jún 2020).

18/ Stanovisko CCPE č. 11 (2016) ku kvalite a efektívnosti práce prokurátorov, a to aj v boji proti terorizmu a závažnej a organizovanej trestnej činnosti.

19/ Niekedy je trestný čin proti životnému prostrediu založený na koncepcii závažnosti, ktorú predstavoval, aj keď škody neboli spôsobené.

špecializácie prokurátorov na prípady týkajúce sa životného prostredia, keď konkrétna otázka v rámci vyšetrovania presahuje ich znalosti a skúsenosti.

59. Paralelné finančné vyšetrovania zamerané súčasne na trestné činy proti životnému prostrediu aj súvisiace trestné činy prania špinavých peňazí sú účinným nástrojom na identifikáciu väčších zločineckých sietí a narušenie finančných tokov. Schopnosť finančných spravodajských jednotiek odhaľovať, analyzovať a oznamovať podozrivé transakcie v súvislosti s podozrením z trestných činov proti životnému prostrediu a v prípade potreby si v tejto súvislosti vymieňať informácie so svojimi zahraničnými partnermi, ako aj ich spolupráca s prokurátormi majú zásadný význam pre posilnenie vyšetrovacieho úsilia v tejto oblasti. Prokurátori by mali mať možnosť prijímať a využívať kvalitatívne finančné spravodajské informácie a iné formy relevantných informácií na podporu vyšetrovania a stíhania páchatel'ov.²⁰
60. Princíp špecializácie nadobudol väčší význam vzhľadom na rastúce obavy o ochranu životného prostredia²¹. Stojí za zmienku, že každý právny predpis, bez ohľadu na to, ako dokonale je formulovaný, nesie riziko, že sa stane „mŕtvym listom“ bez riadneho uplatňovania. Presadzovanie právnych predpisov v oblasti životného prostredia si vyžaduje dostatočné rozpočtové prostriedky, dobre vyškolený a špecializovaný personál a ako významný krok vytvorenie špecializovaných multidisciplinárnych jednotiek a orgánov.
61. Zložitosť predmetu, jeho osobitná povaha a rozmanitosť, prepojenie s inými disciplínami, požiadavka osobitných podrobných znalostí a možné zapojenie organizovaných zločineckých skupín a právnických osôb sú len niektoré z dôvodov, ktoré si vyžadujú špecializáciu prokurátorov zaoberajúcich sa prípadmi v oblasti životného prostredia. Okrem toho, vzhľadom na vyvíjajúci sa charakter porušovania právnych predpisov v oblasti životného prostredia by špecializáciu mala sprevádzať priebežná odborná príprava poskytovaná prokurátorom.²² Pozitívny vplyv by mohla mať aj spoločná odborná príprava vyšetrovacích orgánov s inými kľúčovými aktérmi, pretože by zlepšila zručnosti orgánov a ich chápanie faktorov, ktoré ovplyvňujú, či by sa porušenia mali riešiť prostredníctvom správneho, občianskeho, trestného práva alebo prostredníctvom kombinovaného prístupu.
62. Zriadenie špecializovaných prokurátorov a/alebo multidisciplinárnych jednotiek, najmä v rámci systému prokuratúry, vo veľkej miere závisí od vnútroštátneho kontextu a faktorov, ako je veľkosť, pracovné zaťaženie a rozpočet prokuratúry. Preto by sa od orgánov prokuratúry nemalo vyžadovať zriadenie špecializovaných prokurátorov a/alebo jednotiek zaoberajúcich sa životným prostredím. Malo by sa to však považovať za prioritu pre štáty,

20/ Pozri napríklad ECOFEL, Egmontské centrum excelentnosti a vedenia FIU, Finančné vyšetrovanie trestnej činnosti týkajúcej sa voľne žijúcich druhov (január 2021).

21/ Ako zdôraznila Európska sieť prokurátorov pre životné prostredie (ENPE), environmentálna špecializácia by mala byť k dispozícii pre každý trestný čin proti životnému prostrediu a pre všetky trestné činy proti životnému prostrediu (v justičnom systéme by sa nemalo rozlišovať medzi „menej“ a „viac“ závažných trestných činov, pričom len v prípade „viac“ trestných činov by mali prospech špecializovaní prokurátori a sudcovia), pozri Sankcia za trestné činy proti životnému prostrediu (WG4). Záverečná správa: kľúčové pripomienky a odporúčania ENPE na roky 2016 – 2020, bod 28.

22/ Uznesenie Rady Európy (77) 28 o prínose trestného práva k ochrane životného prostredia. Pozri aj Sankcie za trestné činy proti životnému prostrediu (WG4). Záverečná správa: kľúčové pripomienky a odporúčania, 2016 – 2020 Európskej siete prokurátorov pre životné prostredie (ENPE), bod 70, v ktorom sa stanovuje, že cieľom odbornej prípravy musí byť predovšetkým získavanie poznatkov a pochopenie trestných činov proti životnému prostrediu a škôd, ktoré spôsobujú alebo môžu spôsobiť. Takéto znalosti a porozumenie sú nevyhnutné pre záväzok stíhať a sankcionovať trestné činy proti životnému prostrediu.

v ktorých je to uskutočniteľné.

63. Pokiaľ ide o fázu súdneho konania, CCPE chce opätovne zdôrazniť, že riadny výkon odlišných, ale vzájomne sa dopĺňajúcich úloh sudcov a prokurátorov je nevyhnutnou zárukou spravodlivého, nestranného a účinného výkonu spravodlivosti. Sudcovia a prokurátori musia byť vo vzťahu k svojim funkciám nezávislí a zároveň musia byť od seba nezávislí a musia sa javiť²³ ako nezávislí. Musia sa preto zdržať akéhokoľvek konania a správania, ktoré by mohlo narušiť dôveru v ich nezávislosť a nestrannosť²⁴.

VI. Ochrana životného prostredia v správnom a občianskom práve

64. Kvalita legislatívneho rámca v oblasti ochrany životného prostredia sa nemôže posudzovať len na základe dostupnosti trestnoprávnych opatrení. Starostlivo formulované a riadne vykonávané správne a občianske právo je pri ochrane životného prostredia rovnako dôležité ako trestné právo.

65. Vzhľadom na to, že vo viacerých jurisdikciách prokurátori plnia funkcie mimo systému trestného súdnictva, táto časť stanoviska sa zaoberá úlohou prokurátorov pri ochrane životného prostredia prostredníctvom správneho a občianskeho práva.

66. Správne právo stanovuje normy pre poskytovanie licencií, osobitných povolení a oprávnení, ako aj pre inšpekciu a monitorovanie dodržiavania predpisov. Vzhľadom na širokú a rastúcu škálu otázok, na ktoré sa vzťahuje správne právo, je jeho správna formulácia a vykonávanie dôležité na odradenie potenciálnych páchatel'ov od páchania trestných činov proti životnému prostrediu a súvisiacich porušení.

67. Hoci správne sankcie nemusia vyjadrovať rovnaký stupeň spoločenského nesúhlasu ako trestné sankcie a ukladajú sa za porušenia, ktoré nepredstavujú trestné činy, môžu užitočne dopĺňať trestné činy v súlade s praxou ESLP a môžu poskytovať určitý stupeň flexibility umožňujúci prispôsobený prístup k rôznym porušeniam životného prostredia.

68. Životné prostredie môže a malo by byť chránené všetkými dostupnými prostriedkami vrátane správneho a občianskeho práva²⁵. Kombinácia všetkých možných prostriedkov ochrany sa môže ukázať ako najúčinnější, ak sú systémy kompatibilné, otvorené spolupráci a navzájom sa dopĺňajú.

69. Právne systémy, v ktorých súčasne existujú a primerane sa uplatňujú trestné a správne sankcie, zabezpečujú lepšiu ochranu životného prostredia. Ako však už bolo uvedené, medzi týmito dvoma oblasťami práva by sa mali stanoviť jasné hranice, aby sa zabránilo možným nejasnostiam a právnej neistote. Prokurátori, ak sú na to oprávnení podľa vnútroštátnych právnych predpisov, môžu zabezpečiť, aby tí, ktorí sú zodpovední za ich vykonávanie, dodržiavali hranicu medzi správnym a trestným právom.

70. Právna neistota, nejednoznačné znenie vnútroštátneho právneho rámca, prekrývanie právomocí rôznych zainteresovaných strán alebo nedostatočná koordinácia medzi príslušnými orgánmi by v niektorých prípadoch mohli viesť k porušeniu zásady *ne bis in*

23/ Stanovisko č. 4 (2009) CCPE k vzťahom medzi sudcami a prokurátormi v demokratickej spoločnosti, vyhlásenie z Bordeaux, doložka 3.

24/ Stanovisko CCPE č. 4 (2009) k vzťahom medzi sudcami a prokurátormi v demokratickej spoločnosti, bod 40.

25/ V súlade s rezolúciou Rady Európy (77) 28 o prínose trestného práva k ochrane životného prostredia.

idem (označovanej aj ako zásada dvojitého ohrozenia). Orgán zodpovedný za administratívne sankcionovanie a orgán zodpovedný za trestné sankcionovanie by teda mohli sankcionovať páchatel'a za to isté porušenie.

71. Hoci by sa nemalo vylúčiť súbežné uplatňovanie trestných a správnych sankcií, je dôležité zabezpečiť, aby sa tieto sankcie dopĺňali a neviedli k potrestaniu páchatel'a dvakrát za ten istý trestný čin. Preto by prokurátori, ak je to v rámci ich mandátu, mali zabezpečiť, aby súbežné uplatňovanie správneho a trestného práva bolo v súlade s existujúcim právnym rámcom a tradíciami a nepredstavovalo popretie oprávnených záujmov dotknutých osôb, či už fyzických alebo právnických osôb.

VII. Vnútoraná spolupráca a koordinácia pri ochrane životného prostredia

72. Úspešná ochrana životného prostredia si vyžaduje interdisciplinárnu a medziagentúrnu spoluprácu. Životné prostredie možno chrániť komplexnejšie, ak sa do jeho ochrany zapoja všetci dotknutí aktéri zastupujúci verejný aj súkromný sektor a ak sa medzi nimi náležite zabezpečí primeraná úroveň spolupráce a koordinácie.

73. Nedostatočná spolupráca a koordinácia medzi orgánmi poverenými uplatňovaním právnych predpisov o ochrane životného prostredia môže negatívne ovplyvniť celý mechanizmus ochrany a môže dokonca porušiť práva dotknutých osôb.

74. V členských štátoch existujú prokuratúry, v ktorých sú do ich činností začlenené občianskoprávne, správne a trestné funkcie, zatiaľ čo prokuratúry v iných členských štátoch nemajú také rozsiahle povinnosti; riešia len prípady týkajúce sa životného prostredia v oblasti trestného práva a prostredníctvom trestného práva. V druhom uvedenom modeli by však mali existovať osobitné orgány poverené takýmito úlohami a zodpovednosťami v občianskych a správnych veciach.

75. V tých systémoch, v ktorých prokuratúra vykonáva civilné, správne a trestné funkcie, je dôležité zabezpečiť úzku spoluprácu medzi prokurátormi, ktorí sa zaoberajú prípadmi v týchto rôznych oblastiach. Takáto vnútorná spolupráca by mala byť inštitucionalizovaná nariadeniami, vnútornými pravidlami a usmerneniami, čím by sa takýto komplexný prístup stal efektívnym a účinným, a to aj prostredníctvom pravidelnej výmeny informácií.

76. V systémoch, v ktorých občianske a správne povinnosti nepatria do pôsobnosti prokuratúry, by prokuratúra mala spolupracovať s príslušnými orgánmi. Spolupráca by mala byť zaručená zákonmi a inými právnymi predpismi, v ktorých by sa mal jasne stanoviť právny základ tejto spolupráce vrátane výmeny informácií a prípadne výmeny spravodajských informácií medzi príslušnými zainteresovanými stranami.

77. Mohli by sa zdôrazniť tieto príklady osvedčených postupov v tejto oblasti:

- zriadenie medzikoordinačných skupín, národných expertných skupín pre životné prostredie alebo regionálnych skupín, za účasti prokurátorov;
- zriadenie dobre vybavených technických jednotiek, ktoré budú k dispozícii prokurátorom;
- vedenie situačného prehľadu trestných činov proti životnému prostrediu a súvisiacich porušení, vydávanie výročných správ o súčasnom stave trestných činov proti životnému prostrediu;

- vytvorenie mechanizmov spolupráce medzi orgánmi činnými v trestnom konaní, prípadne vrátane špecializovanej environmentálnej polície a verejných inštitúcií zodpovedných za monitorovanie životného prostredia;
- dlhodobá spolupráca prokurátorov s inými špecializovanými orgánmi²⁶ a vedenie vyšetovania v spolupráci s nimi a políciou;
- poskytovanie stanovísk, návrhov alebo pripomienok/námietok k akýmkoľvek strategickým dokumentom alebo opatreniam, plány vypracované na predchádzanie trestným činom proti životnému prostrediu a boj proti nim a aktívne prispievanie k formulovaniu právnych predpisov týkajúcich sa ochrany životného prostredia s cieľom zabezpečiť, aby zohľadňovali názory a odborné znalosti prokurátorov.

78. Mimovládne organizácie a organizácie občianskej spoločnosti takisto zohrávajú veľmi dôležitú úlohu ako zainteresované strany pri vykonávaní a presadzovaní právnych predpisov v oblasti životného prostredia.²⁷ Môžu prispieť k presadzovaniu vnútroštátnych právnych predpisov napríklad monitorovaním dodržiavania environmentálnych predpisov a odhaľovaním porušení vrátane spáchaných trestných činov. Ak to umožňuje vnútroštátny právny rámec, môžu tiež konať v záujme spoločnosti alebo určitých skupín pri ochrane životného prostredia (napr. *amicus curiae*, *actio popularis*) a zvyšovať informovanosť o otázkach životného prostredia.

79. Spolupráca zabezpečuje, že prípad týkajúci sa životného prostredia sa skúma z rôznych hľadísk, čo zlepšuje účinnosť. Bez ohľadu na model prokuratúry sa závery a odporúčania uvedené v stanovisku CCPE č. 14 (2019) uplatňujú *mutatis mutandis* aj na činnosti prokuratúry v oblasti ochrany životného prostredia.²⁸

80. CCPE by tiež chcela zdôrazniť význam zberu a analýzy ročných alebo polročných vyšetrovacích údajov o ochrane životného prostredia s cieľom získať jasný prehľad o trendoch, úspechoch a ďalších opatreniach, ktoré sa majú prijať. Príslušný proces by mal zahŕňať zber údajov o počte zistených trestných činov, začatých vyšetrovaníach, zastavených prípadoch, postúpeniach na súdy, právoplatných odsúdeniach alebo oslobodení spod obžaloby, druhu sankcií uložených páchatelom atď. Údaje by mali byť čo najpodrobnejšie a pokiaľ možno by sa mali zhromažďovať na centralizovanej úrovni.

81. V závislosti od vnútroštátneho kontextu môžu byť zberom a spracúvaním príslušných údajov poverené prokuratúry. Ak to tak však nie je, mali by sa zapojiť do tohto procesu. Výsledky zberu a spracovania údajov by sa mali pravidelne zverejňovať a mali by prispievať k ďalším opatreniam, ako je prijatie národných stratégií, a v prípade potreby by mali viesť k revízii legislatívneho rámca. Tieto údaje by sa mali použiť aj na zvýšenie informovanosti, aby nielen prokurátori, ale aj široká verejnosť pochopili rozsah environmentálnej kriminality a úlohu prokuratúry pri ochrane životného prostredia.

VIII. Medzinárodná spolupráca pri ochrane životného prostredia

82. Trestné činy proti životnému prostrediu sú svojou povahou často medzinárodné, čo si

26 Napríklad inšpektoráty životného prostredia, colné orgány, správne orgány, jednotky finančného vyšetovania.

27/ Bez toho, aby bola dotknutá nezávislosť a autonómia prokuratúry.

28/ Stanovisko CCPE č. 14 (2019) k úlohe prokurátorov v boji proti korupcii a súvisiacej hospodárskej a finančnej trestnej činnosti, kapitola I ods. 4.

vyžaduje kolektívne konanie. Zvýšené zapojenie zločineckých skupín a sietí do trestných činov proti životnému prostrediu, ako aj ich pravdepodobné spojenie s terorizmom a organizovanou a inou závažnou trestnou činnosťou patrili aj k obavám vyjadreným počas Európskej konferencie prokurátorov v roku 2022,²⁹ ktorá vyzvala na posilnenie medzinárodnej spolupráce medzi prokurátormi v tejto súvislosti.

83. Aj keď je trestný čin proti životnému prostrediu spáchaný na území jedného členského štátu, jeho dôsledky môžu mať vplyv na iné členské štáty, čím sa potvrdzuje zásada, že „znečisťovanie nepozná hranice“. To si vyžaduje úzku dvojstrannú a mnohostrannú spoluprácu medzi členskými štátmi a opatrenia na zabezpečenie toho, aby medzery v právnych rámcoch pre trestné činy proti životnému prostrediu nebránili takejto spolupráci.
84. Prokurátori by mali vždy preukázať ochotu spolupracovať a mali by sa zaoberať žiadosťami o medzinárodnú spoluprácu v záležitostiach životného prostredia v rámci svojej jurisdikcie s rovnakou starostlivosťou a prioritnou úrovňou ako pri iných trestných veciach na vnútroštátnej aj medzinárodnej úrovni.³⁰ Výhodou je, že nástroje spolupráce v prípadoch týkajúcich sa životného prostredia sú rovnaké ako nástroje spolupráce vo všetkých druhoch cezhraničnej trestnej činnosti³¹.
85. Aby bola medzinárodná spolupráca účinná, malo by existovať spoločné chápanie trestných činov proti životnému prostrediu a súvisiacich porušení a ich vplyvu. Spoločné a cezhraničné vyšetrovacie tímy a techniky sú obzvlášť užitočné tam, kde je potrebný koordinovaný postup. Ich využívanie je tiež prospešné, pretože by nielen obmedzilo riziko duplicity práce prokurátorov, ale aj uľahčilo zabezpečenie potrebných dôkazov, výmenu informácií a vykonávanie ďalších rozsiahlych opatrení v dotknutých štátoch.³² Prokuratúra by mala mať na takéto činnosti k dispozícii primerané zdroje.
86. Pokiaľ ide o uvedené zisky z trestných činov proti životnému prostrediu a dodržiavanie zásady „trestná činnosť sa nesmie vyplácať“, medzinárodná spolupráca by sa mala vzťahovať aj na pomoc pri vypátraní, zmrazení a konfiškácii príjmov z trestných činov proti životnému prostrediu, vrátane, ak je to možné, vrátenia majetku alebo zdieľania majetku. Vždy, keď je to možné, by to malo zahŕňať aj poskytovanie pomoci v konaniach o konfiškácii, ktoré nie sú založené na odsudzujúcom rozsudku (NCB), ako aj výkon zahraničných rozhodnutí o prepadnutí majetku bez ohľadu na to, či boli vydané v súvislosti s odsúdením fyzickej alebo právnickej osoby alebo v súvislosti s prepadnutím majetku NCB.
87. V systémoch, v ktorých sa majetok prepadnutý v konaní o vzájomnej právnej pomoci nachádza v dožiadanom štáte, by sa v právnych predpisoch malo stanoviť spoločné využívanie majetku s jurisdikciou alebo vrátenie majetku do jurisdikcie, v ktorej bol trestný čin proti životnému prostrediu spáchaný alebo v ktorej vznikla škoda vyplývajúca z tohto

29/ Európsku konferenciu prokurátorov zorganizovala CCPE v úzkej spolupráci s talianskymi orgánmi 5.- 6. mája 2022 v Palerme v rámci talianskeho predsedníctva Výboru ministrov Rady Európy. Na konferencii sa zišli generálni prokurátori a iní odborníci pracujúci v oblasti práva zo 46 členských štátov Rady Európy, ako aj z 8 nečlenských štátov, a konferencia sa zamerala na nezávislosť, autonómiu a zodpovednosť prokuratúry, vyšetrovanie a stíhanie trestných činov proti životnému prostrediu a finančných trestných činov vo virtuálnom prostredí.

30/ Stanovisko č. 9 (2014) CCPE k európskym normám a zásadám týkajúcim sa prokurátorov, Rímska charta, článok XX.

31/ Sankcionovanie trestných činov proti životnému prostrediu (WG4). Záverečná správa: kľúčové pripomienky a odporúčania Európskej siete prokurátorov pre životné prostredie (ENPE) na roky 2016 – 2020, bod 25.

32/ Pozri aj správu Eurojustu o prípadoch trestných činov proti životnému prostrediu vydanú 29. januára 2021.

trestného činu.

88. CCPE by tiež chcela zdôrazniť úlohu Europolu a Eurojustu na európskej úrovni pri uľahčovaní cezhraničnej spolupráce v trestných alebo správnych veciach, ako aj úlohu profesionálnych sietí, ako je Európska sieť prokurátorov pre životné prostredie (ENPE), Európska justičná sieť (EJS) a sieť EnviCrimeNet. Prokurátori v členských štátoch by sa mali nabádať, aby sa vždy, keď je to možné, zúčastňovali na činnostiach týchto orgánov.
89. Okrem existujúcich sietí a s prihliadnutím na úlohu určených kontaktov pre medzinárodnú spoluprácu sú stále potrebné ďalšie oficiálne mechanizmy a postupy pre rýchlu a účinnú cezhraničnú spoluprácu, keďže veľmi často sa úradné dokumenty, dôkazy a iné materiály musia odovzdávať prokurátorom rôznych členských štátov, ktorí sú zapojení do riešenia príslušných trestných prípadov.
90. Spolupráca v záujme ochrany životného prostredia vo všetkých jeho rozmeroch, a najmä cezhranične, je nevyhnutná vzhľadom na rastúcu sofistikovanosť páchatelov trestných činov proti životnému prostrediu a ich obranné stratégie. S cieľom zabrániť obmedzovaniu alebo oslabovaniu úsilia v oblasti vyšetrovania a trestného stíhania je nanajvýš dôležité, aby sa vo vnútroštátnom právnom rámci v členských štátoch primerane vykonávali medzinárodné normy na ochranu životného prostredia. Rovnako je potrebné pokročiť smerom k harmonizovanému legislatívnemu rámcu, najmä pokiaľ ide o vymedzenie trestných činov, sankcií a vyšetrovacích nástrojov.

IX. Odporúčania

keďže:

- je naliehavo potrebné zlepšiť reakcie na trestné činy proti životnému prostrediu a súvisiace porušenia, ktoré sú čoraz väčším zdrojom celosvetového znepokojenia;
- trestné činy proti životnému prostrediu často súvisia s inými závažnými trestnými činmi, ako je obchodovanie s ľuďmi a drogami, falšovanie, počítačová kriminalita, korupcia a financovanie terorizmu;
- zložitosť konaní týkajúcich sa trestných činov proti životnému prostrediu si vyžaduje holistický prístup a spoluprácu rôznych zainteresovaných strán;
- takýto holistický prístup si vyžaduje dostupnosť primeraných nástrojov a kanálov na účinnú spoluprácu na vnútroštátnej aj medzinárodnej úrovni;
- zapojenie prokuratúry do ochrany životného prostredia má naďalej zásadný význam pre zvýšenie kvality uplatňovania práva a postavenie páchatelov pred súd;

CCPE sa dohodla na týchto odporúčaníach:

- 1. Pri vymedzovaní pojmu „životné prostredie“ by sa mal uprednostňovať široký a komplexný prístup, v súlade so súčasnými vnútroštátnymi a medzinárodnými právnymi rámcami v tejto oblasti.**

2. Treba mať na pamäti, že škoda spôsobená životnému prostrediu môže narušiť užívanie niektorých práv zaručených Európskym dohovorom o ľudských právach.
3. Prokuratúra by mala byť konzultovaná alebo priamo zapojená do navrhovania nových právnych predpisov alebo pokiaľ ide o uskutočňovanie právnej reformy ochrany životného prostredia.
4. Hoci neexistuje všeobecne dohodnuté vymedzenie trestných činov proti životnému prostrediu a tento pojem sa vykladá rozdielne v členských štátoch, na vnútroštátnej úrovni by sa mali presne a jasne stanoviť všeobecné prvky týchto trestných činov, ako sú pojmy závažnosť a škoda a iné relevantné prvky.
5. Sankcie za trestné činy proti životnému prostrediu uplatniteľné na fyzické aj právnické osoby v environmentálnom kontexte by mali byť účinné, primerané a odrádzajúce, vrátane kontextu peňažného a nepeňažného charakteru, ako aj možnosti nariadiť obnovu životného prostredia.
6. Prokurátori by mali zabezpečiť dôkladné vyšetrowanie trestných činov proti životnému prostrediu, aby sa identifikovali páchatelia, spolupáchatelia a účastníci a stanovili sa všetky možné prepojenia s inými druhmi trestnej činnosti.
7. Prokurátori by sa tiež mali snažiť zabezpečiť, aby nielen priami páchatelia trestných činov proti životnému prostrediu, ale aj páchatelia konajúci v iných funkciách, ako sú organizátori, podnecovatelia, pomocníci a tí, ktorí majú z týchto trestných činov prospech, boli postavení pred súd.
8. Prokurátori by mali mať k dispozícii potrebné právne nástroje a vyšetrovacie techniky na boj proti trestným činom proti životnému prostrediu. Paralelné finančné vyšetrowania zamerané súčasne na trestné činy proti životnému prostrediu aj súvisiace trestné činy prania špinavých peňazí sú jedným z účinných nástrojov na identifikáciu väčších zločineckých sietí a narušenie finančných tokov.
9. Prokurátori, ktorí sa zaoberajú trestnými činmi proti životnému prostrediu, by mali absolvovať príslušnú odbornú prípravu. Okrem toho, presadzovanie právnych predpisov v oblasti životného prostredia si vyžaduje dostatočné rozpočtové prostriedky, dobre vyškolený a špecializovaný personál, ako aj zriadenie špecializovaných multidisciplinárnych jednotiek a orgánov.
10. Životné prostredie by sa malo chrániť všetkými dostupnými prostriedkami, a to aj prostredníctvom správneho a občianskeho práva, a v tomto procese môžu zohrávať úlohu aj prokurátori.
11. Hoci správne sankcie nemusia vyjadrovať rovnaký stupeň spoločenského nesúhlasu ako trestné sankcie, užitočne ich dopĺňajú.
12. Úspešná ochrana životného prostredia si vyžaduje interdisciplinárnu a medziagentúrnu spoluprácu medzi samotnými prokurátormi, ako aj medzi prokuratúrami a inými príslušnými aktérmi vrátane štátnych inštitúcií a mimovládnych organizácií a organizácií občianskej spoločnosti.
13. Prokurátori môžu zohrávať úlohu pri predchádzaní trestným činom proti životnému prostrediu a súvisiacim porušeniam právnych predpisov, pretože to umožňuje vyhnúť sa ich dlhodobým, nákladným a často nezvratným účinkom a zároveň sa tým znižujú

dlhodobé náklady súvisiace so systémom trestného súdnictva vrátane prokuratúry.

14.Keďže trestné činy proti životnému prostrediu sú svojou povahou často medzinárodné, prokurátori by mali so žiadosťami o medzinárodnú spoluprácu v záležitostiach životného prostredia vždy zaobchádzať rovnako starostlivo a prioritne ako s inými trestnými vecami.

15.Mala by sa zdôrazniť dôležitá úloha Europolu a Eurojustu, ktoré uľahčujú cezhraničnú spoluprácu v trestných alebo správnych veciach na európskej úrovni, ako aj profesionálnych sietí, ako je Európska sieť prokurátorov pre životné prostredie (ENPE), Európska justičná sieť (EJS) a iné.

16.Okrem existujúcich sietí a s prihliadnutím na úlohu určených kontaktov pre medzinárodnú spoluprácu sú stále potrebné ďalšie oficiálne mechanizmy a postupy pre rýchlu a účinnú cezhraničnú spoluprácu, keďže veľmi často sa úradné dokumenty, dôkazy a iné materiály musia odovzdávať prokurátorom rôznych členských štátov, ktorí sú zapojení do riešenia príslušných trestných prípadov.